

„Az előadás szép lassan torkon ragadja a nézőt”

Kirilla Teréz

2014. március 21-29. között került megrendezésre a VIII. DESZKA Fesztivál a debreceni Csokonai Színházban. A budapesti Pintér Béla Társulat *Titkaink* című előadását 2014. március 28-án mutatták be a fesztiválközönségnek. Pintér Bélát, a darab íróját, rendezőjét s egyik szereplőjét Kirilla Teréz kérdezte.

Kirilla Teréz: *Talán Ön is tudja, hogy Pesten az előadásaira lehetetlenség jegyet kapni. Én például a Titkainkat itt tudtam megnézni a Deszka-n. Amikor a barátaimat kérdeztem, akiknek több előadását volt szerencsénk látni a Székényben, hogy mondjanak jelzőket Önről, akkor a leggyakrabban előforduló két jelző a precíz és a korszerű volt. Találónak érzi?*

Pintér Béla: Egy kortárs darab mindenképp korszerű kell, hogy legyen, máskülönben megkérdőjeleződik az értelme. Ha az ember hivatásként éli meg a színházi munkát, akkor nyilván szeretné minél magasabb színvonalon végezni, és egy jelenetet addig csiszol, amíg az a lehetőségekhez képest a legjobb, legpontosabb nem lesz. Remélem, mindkét jelző helytálló, mindenesetre mi próbálunk ezeknek a jelzőknek megfelelni.

Kirilla Teréz: *Ezek szerint az improvizációnak nem szívesen ad teret...*

Pintér Béla: Így van, nem szoktunk improvizálni. Az más kérdés, hogy a próbafolyamatok alatt felmerülő kérdésekre kollektíve keressük a választ, közösen gondolkodunk, addig keressük a megoldást, míg meg nem találjuk. Ilyen tekintetben ebből sosem csinállok hiúsági kérdést, ha éppenséggel nem nekem jut eszembe a legtökéletesebb megoldás, attól még azt ugyanúgy beleteszem az előadásba. Tehát nekem nem az a fontos, hogy az én ötleteim valósuljanak meg, hanem hogy az előadás jó legyen.

Kirilla Teréz: *Tehát akkor nem vonul alkotói magányba a rendezés során...*

Pintér Béla: Valóban nem, ez olyan, mintha a zeneszerző megírná a partitúrákottát este, és amikor másnap reggel a zenészekkel eljátszva meghallja, hogyan szól, akkor annak alapján átírja a következő napra, ami jó, azt meghagyja, ami kevésbé jó, azt átdolgozza.

Kirilla Teréz: *Ha az ember megérti a Titkaink üzenetét, hogy mennyire zsarolhatóvá teszik az egyént a saját bűnei a hatalom számára, akkor önkéntelenül felvetődik a kérdés a nézőben, vajon nem jellemző ez a mindenkori hatalmi rendszerekre, tehát arra is, amiben ma élünk?*

Pintér Béla: Manapság nem egy totalitárius hatalomban élünk. Biztos vagyok abban, hogy most is zsarolhatóak az emberek, ma is éppúgy vannak megkötött alkuk, mégsem olyan üzemszerűen, mint amilyen volt a különféle ügysztyályok (3/3) idején a kommunizmusban vagy szocializmusban.

Kirilla Teréz: *Van egy, nézői szempontból nézve, nagyon különös jellegzetessége az előadásnak: miközben érezzük, hogy a cselekmény előrehaladtával elkerülhetetlenül egy pokol mélyére jutunk, fokról fokra, Ön mégis folyamatosan beleszó a történetbe olyan utalásokat, amelyeken többnyire ironikusan fel-felnevetünk. És ezek a nevetgélések mégsem vonják el a néző figyelmét a pokoltól. Nagyon bonyolult játékot játszik a nézővel, amikor így keveri a tragikus és komikus elemeket. Mit gondol erről?*

Pintér Béla: Igen, kétségtávol ez a társulat stílusjegye, a humoros és tragikus elemek szinte pillanatonkénti váltogatása, váltakozása, úgy, hogy ez a nézőt nemhogy kizökkentené, hanem éppenséggel behúzza az előadásba. Nyilván ez belőlem fakad, tehát már a darab írása közben, hogyha egy fájó vagy tragikus részét írom a darabnak,

gyakran eszembe jut egy humoros lehetőség is, amit nyilván sok szűrőn keresztül engedek csak át – de valahogy így működik az agyam, és a többiek is, a társulat tagjai partnerek ebben. Ha a valóságot próbálja modellezni az ember, észre kell venni, hogy a legtragikusabb szituációkban is van humor, kérdés persze, hogy az ember tud-e nevetni abban a pillanatban rajta, vagy utólag keserűen meséli el, hogy épp ez volt az egészben, mondjuk egy halálesetben, a legszörnyűbb.

Kirilla Teréz: *Említette az imént a szakmai beszélgetésen, hogy a darabot nemég Berlinben is bemutatták. Tapasztalt-e valami különbséget a nézői reakciókban?*

Pintér Béla: Berlinben rengeteg magyar él, és nagyon sok magyar volt az előadáson, ezt lehetett is érezni, noha szinkrontolmáccsal ment az előadás, de sokszor amint a színész kimondta, már nevettek is a poénokon. Természetesen az ilyen nevekkal, mint Pintér Sanyi, Bencsik András, nem tudnak mit kezdeni, Pilinszkyvel sem, ezért ezeket a neveket kihúztuk, hogy ne okozzanak zavart. De az előadás szubsztanciáját, lényegét felfogták, és mindenki mondta, hogy az előadás szép lassan torkon ragadja a nézőt. Úgy gondolom, a táncház-mozgalom sajátosan magyar jelenség – persze máshol is voltak folklór-mozgalmak, de abban a formában, ahogy a budapesti, magyarországi ifjúság lejárt Erdélybe, hogy gyűjtse és megmentse ezeket a dalokat, az egyedülálló. Annak ellenére tehát, hogy ilyen lokális motívumokból is épül az előadás, sikerült valami egyetemes üzenetet közölni a darabban, s ezt mi sem mutatja jobban, mint az, hogy nagyon sok helyre meghívták az előadást, most ugye bemutattuk itt, aztán megyünk Bécsbe egy nagy fesztiválra, aztán Hannoverbe, utána Wiesbadenbe és Baselbe is. Egyetemes problémákra keresem a választ, és minél pontosabban ábrázolunk egy-egy szubkultúrát, annál pontosabban tárul fel valamilyen egyetemes üzenet, mindenki számára, függetlenül attól, hogy Kelet- vagy Nyugat-Európában nőtt fel.

Kirilla Teréz: *A világhírű színházi rendezők közül ki gyakorolta Önre a legnagyobb hatást, kitől tanult a legtöbbet?*

Pintér Béla: Természetesen nagyon sok színházi alkotó volt rám hatással. Fel is lehetne térképezni, ha valaki ezzel akarna foglalkozni, hogy honnan vannak idézetek az előadásban, hogy mely megoldás lehet ismerős egy másik rendezőtől, de konkrétan mégsem tudnék megnevezni ilyeneket. Annak idején az *Arvisurában* a lengyel színház, a Grotowski-féle színház hatott erősen, Somogyi István tanította ezt nekünk. De aztán az előadások már sokkal prózaibbak voltak. Azok a fizikai gyakorlatok, amiket a stúdióban végeztünk, kevésbé lázítottak meg az előadásokon, talán a *Magyar Elektra* volt az egyetlen kivétel, s azt én magam is nagyon szerettem. Említhetném a Gyerevo Színházat is például, noha az én előadásaim sokkal szövegcentrikusabbak, aminek nem mindig örülök. Tehát én is szeretnék...

Kirilla Teréz: *Elmozdulni a totális színház felé?*

Pintér Béla: Igen, egyébként volt már erre példa: a tizenkilenc előadásunk között volt opera, és sokat játszottunk a különböző terekkel is, volt, hogy a nézők körbeülték, vagy éppenséggel forgószínpad volt. Az operák után többször megjelent az énekbeszéd, tehát hogy egy előadáson belül egyszerűen elkezdtek recitálni a színészek, úgy, hogy ez természetesen hatott, és aztán visszaváltottak prózába. Többször használtuk még a táncot és a zenét is, mint kifejezőeszközöket, ám mostanság kétségkívül egy talán letisztultabb időszakot élek, egy klasszikusabb történetvezetéssel, inkább a történetre koncentrálok, azon belül a minél pontosabb interpretációra, és szinte az üres térben dolgozom. Ez most egy ilyen időszak, amit lehet, hogy egy olyan követ majd, amikor az összművészetibb irányzat lesz hangsúlyosabb.

Kirilla Teréz: *Igen, ezt az egyszerűséget a történetvezetésben nagyon lehet érezni, s hogy itt nincs kitekintési, ellazulási lehetőség a néző számára, itt egyenesen haladunk a pokol mélye felé...*

Pintér Béla: Ez a cél valóban, hogy egyfelől egyszerű legyen a történetvezetés és bonyolult csak annyiban, amennyire az élet az, vagyis hogy legyen életszerű, nyilván teátrálisnak is kell lennie, de arról sosem szabad megfeledkezni, hogy életszerűnek kell maradnia. Az egyik legbonyolultabb jelenet István álma, mely úgy kezdődik, hogy Bárdos Deák Ági énekel, majd néhány másodperc múlva megjelenik a Michael Jacksonnak öltözött Timike, akit István „édesanyának” szólít. Ezt a jelenetet Kata, a feleség szakítja meg, azzal, hogy: „Alszol, Pistike?”, csak itt tudjuk meg, hogy István álmát láthattuk az előbb. Tehát van egy olyan pillanat, amikor nem tudjuk, hogy hol vagyunk, csupán sejthetjük, hogy talán valahol a főhős lelkében járunk. Szinte filmes vágásokat lehet a színpadon megcsinálni, borzasztó egyszerű eszközökkel. Nagyon szeretem ezeket az eszközöket, erőteljesen hatnak a néző képzeletére. Az üres térben a teret a néző képzelete kell, hogy megtöltse, és ennek a lehetőségét megteremtteni mindig nagy kihívás számomra.